

Eski Said'in fikirleri Işığında İstibdat

Yüzyıllar boyu din, her şeyimizi tanzim eden bir unsur olmuştur. Dinin içinde insan hayatını tanzim için ihtiyaç olan her şey, haram-helal, hukuk vardır. Dinin pratik hayatta uygulayıcısı Hz. Muhammed'dir (a.s.m.). O zaman insanların yaşadığı, günlük hayattaki dinin yanında bir de devlet meselesi söz konusudur. Üstad Hazretleri dini genel manasında almıştır. Yani hem ferdin şahsi hayatının tanzim edicisi olarak, hem de sosyal meselelere çare olarak. Ama sair ulema dinin belirli yönlerini ele almışlardır.

Eskiden medreselerde bir âlim her türlü ilmi okuyor ve okutuyordu. Ama ilimler geliştikçe kelim, tefsir, fıkıh gibi bölümlere ayrılmıştır. Üstad Hazretleri Peygamber Efendimizden 1300 sene sonra gelmiştir. Üstadın yetiştiği tarihlerde, her ne kadar organları tam olarak işlemese de bir devlet söz konusudur. Bu devlet, zamanında tüm dünyaya hükmetmiştir. Dünyanın en büyük imparatorluklarından birini kurmuştur. Selçuklular, Osmanlı, yüzyıllar boyunca büyük bir ihtişamla yaşamışlardır. 19. yüzyılda ciddi bir çöküntü başlamıştır. O eski şaşaa ve debdebeden eser kalmamıştır. Osmanlı artık Avrupa'nın hasta adamıdır. Her an ölümle burun buruna yaşamaktadır. Bir inkıza, dağılmaya doğru gitmektedir. Bu arada Avrupa büyük bir mesafe almıştır. Osmanlı çağa ayak uydurmada çok gerilerde olduğunu anlamakta gecikmiştir. İlimler ve fenler gelişmiş, Osmanlı bunlara bigane kalmıştır.

Bu arada dünyada hürriyet hareketleri de başlamıştır. Meşrutî hareketler gelişmiş, yaygınlaşmıştır. Artık krallıklar, padişahlıklar tutunamaz olmuşlardır. Tüm çabalara karşılık Osmanlı da bu gelişmelere kayıtsız kalamamış, kendisini el yordamıyla da olsa geliştirmeye, modernleştirmeye çalışmıştır. Bu rüzgâr, bu fırtına tüm dünyayı etkilediği gibi Osmanlı'yı da etkisi altına alacaktır. Ama hiç kimse kendi elindeki gücü bırakmak istemediği gibi, mevcut otorite de elindeki gücü bırakmamak için ölümüne direnmiştir.

Üstad bu gelişmeleri gazeteler vasıtasıyla takip etmiştir. Gençlik yıllarında, Van'da, vali Tahir Paşa'nın konağı gibi mahfillerde meşrutîyet, cumhuriyet, hürriyet fikirlerini tahlil etmiştir. Bu değerler, zaten dinimizin 1400 sene önce getirdiği değerlerdir. Said Nursi Batı'dan gelen sistemlerin teferruatta değil, ama özde İslam'ın malı olduğunu düşünür. Aslında Osmanlı Devleti'nin, Asr-ı Saadet'te uygulanan devlet modeli ile aynı olmadığını görmüştür. Osmanlı'nın ilerleyebilmesi, insanların dünya ve ahiret saadetleri için Asr-ı Saadet manasında bir İslamî sisteme ihtiyaç olduğunu düşünür. Asr-ı Saadet modelinin bu asra taşınıp hürriyetlerin genişletilmesi gerektiğini söyler. Bu arada zamanın gereği olarak padişahlığı da reddetmez, "Sen gene orada padişah olarak dur, ancak meclisi aç, seçim sistemini getir" der.

Eskiden idare daha basitti ve daha az insanla devlet idare edilirdi. Ancak şimdi meseleler genişlemiş, yeni yeni müesseseler doğmuştur. Onun için devlet, bir insanın veya birkaç insanın görüşüyle, gücüyle idare edilemez hale gelmiştir. Devlet idaresi, ancak milletin kalbi hükmünde olan "meclis-i mebusan"la mümkün olabilir.

Said Nursi evvela meşrutiyeti alkışlar, şeriat adına alkışlar. Dine karşı olmadığını, dinin bu sistemi kabul edeceğini söyler. Çünkü bu değerler bizim değerlerimiz, malımızdır. Avrupa'nın dininde, kitabında meşrutî değerler yoktur. Hatta başta papazlar, krallıklar bu sisteme karşı çıkmış; birçok insan ölmüştür. Ama sonunda onlar bu sisteme bakıp, beğenmişler ve insanî bir rejim olduğuna karar vererek bunu almışlardır. Böylece meşrutî hükümetler kurulmuş, cumhuriyet hükümetleri halk iradesiyle seçilmeye başlanmıştır.

Said Nursi seçimle iş başına gelen bir meclisin şer'i olduğunu, dört hak mezhebe göre ilmen, zimnen, işaretten, alenen ispat etmeye hazır olduğunu söyler. Meşrutiyet Batı'dan geldiği için ve yıllardır padişahlığa alışıldığı için halk soğuk bakmıştır. Sanki meşrutiyet gelirse halifelik kalkacak, din elden gidecek gibi algılanmıştır. Bediüzzaman, meşrutî sistemi öncelikli olarak halkın anlaması gerektiğini düşünerek insanları aydınlatmak için yollara düşmüştür. Doğu'da dolaşarak aşiretlere meşrutiyeti anlatmıştır. Bu tavır çok önemlidir ve benzersizdir. Çünkü hürriyet kahramanlarının birçoğu meydanlarda nutuklar atarak, gazetelerde yazılar yazarak meşrutiyetin kurulabileceğini düşünmüşlerdir. Oysa hürriyet, istibdattan kurtulma, meclis gibi konular öncelikli olarak insanların kafalarında şekillenmesi gereken unsurlardır. Bu bakımdan Bediüzzaman halkın seviyesine inerek, onların anlayabilecekleri bir tarzda hürriyeti, meşrutiyeti anlatmış, bunları Münazarat isimli eserinde kitaplaştırmıştır.

Bu eserde Bediüzzaman, "Osmanlı neden çöküyor? Hastalık ne?" gibi sorulara cevap aramıştır. Ona göre bu hastalığın tedavisi için hürriyet, meşrutiyet lazımdır. Üstad bu dönemde ilk defa gayrimüslimler ile irtibattan bahseder. Onlarla münasebetlerin kurulması gerektiğini söyler. Hatta Ermenilerle iyi geçinmenin her iki milletin de menfaatine olduğunu ifade eder. Bu noktada "Yahudi ve Nasarayı dost edinmeyiniz" ayetini de alışılmışın dışında yorumlar.

Bu ayetin, "zaman" faktörü dikkate alınarak yorumlanması gerektiğini belirtir. Delil olarak, "Zaman bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz" düsturunu ifade eder. Ayrıca ayetin hükmünün, Yahudilik ve Hıristiyanlığı kapsadığını; sıfatlarının bu hükmün kapsamı içinde olmadığını belirtir. Bir kişinin ise, ancak sıfatları veya sanatı yüzünden sevilebileceğini söyleyerek devam eder.

Bir Yahudi ya da Hıristiyan'ın muhabbete değer birçok sıfatı bulunabileceğini, herhangi bir sanatta mahir olabileceğini, dolayısıyla onlarla dostluğun bu sıfatları ve sanatları bakımından söz konusu olduğunu vurgular.

"Her bir Müslüman'ın her bir sıfatının Müslüman olması lazım olmadığı gibi, her bir kâfirin dahi bütün sıfat ve sanatlarının kâfir olması lâzım gelmez" diyerek, "Müslüman olan bir sanat veya sıfatı beğenerek almak neden caiz olmasın?" diye sorar. Ardından, "Ehl-i kitaptan bir harem olsa elbette seveceksin" tespiti ile hayatı konuşturur.

Bediüzzaman Münazarat'ta dejenerasyona uğrayan dini kurumları ameliyat masasına yatırır. Çünkü bunların hepsi bozulmuş, asliyetlerini kaybetmişlerdir. Bunların yenilenmesi lazımdır.

Münazarat'ta Üstad'a birçok sorular sorulmaktadır: "İstibdat nedir, hürriyet nedir? Gayrimüslimler bizi geçti, biz ne yapacağız? Kafire niye kafir demeyeceğiz?" gibi... Üstad bunları halka büyük bir sabırla anlatmıştır.

Bediüzzaman'ın o dönemde bir de havassa yazmış olduğu Muhakemat adlı eseri vardır. Çöküntü en önce havastan başlamıştır. Öncelikle devleti, milleti, Osmanlı'yı ayakta tutabilmek için mutlaka meşrutiyet lazımdır. İkinci olarak mutlaka medreselerin ıslahı gereklidir. Medreseler artık alet ilimlerinde o kadar yoğunlaşmışlardır ki, kendilerinden beklenenleri veremez hale gelmişlerdir. Bu arada medreselerde fen ilimlerine karşı bir tavır alınmıştır. Bunun üzerine Üstad hazretleri bu tavrı düzeltmenin tek yolunun eğitimden geçtiğini düşünür. Bir değişim, bir reform lazımdır. Bediüzzaman'ın hayalindeki proje Medresetü'z Zehra'dır. Burada fen ilimleriyle din ilimleri beraber okutulacaktır.

Toplumda uzun bir süre fen ilimlerine karşı bir reaksiyon olmuştur. Bu arada ülkede taassup çok yaygındır ve bazı güç sahipleri hürriyet ve meşrutiyet ile ellerindeki gücü kaybetme endişesine düşmüşlerdir.

Bediüzzaman o dönemde bütün bu güçlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. İşte bu güçler onu tımarhaneye, olmadı nezarethaneye göndermişlerdir. O zaman Üstad diyor ki, "her kâfirin her sıfatı küfüründen neşet etmesi gerekmediği gibi her müminin her sıfatı da imanının gereği olmaz. Kâfirden mümin sıfatı müminde de kâfir sıfatı olabilir. O zaman niye onun mümin olan tarafından istifade edip almayalım?" Bediüzzaman fenleri almayı da aşip onları müminleştiriyor. Yani

fenlerin marifetullah olduğunu söylüyor.

Diyor ki, fenler Allah'ın bu kâinatı yaratırken koymuş olduğu kanunlardır. O zaman bu kâinat bir kitaptır. Kur'an'ın müşahhaslaşmış şeklidir. Allah bu kâinatı kudret kalemi yazmıştır. Kur'an Allah'ın Kelam sıfatından geldiği gibi, kâinat da O'nun Kudret sıfatından gelmiştir. O zaman Said Nursi, bu kitap bu kitaba ters olmaz diyor. İkisini de yazan aynı çünkü, niye ters olsun. Zaten Resulullah (a.s.m.) da bu kitab-ı kebir-i kâinatı Kur'an vasıtasıyla okuyor, anlatıyor. Böylelikle fenler marifetullah olurlar. Bütün araştırmalar bu kâinat kitabının okunup, içindeki varlıkların incelenmesinden, tetkikinden meydana gelmiyor mu? Ondan geliyor. Ne varsa, yani Allah'ın yarattıkları üzerinde yapılan tüm çalışmalar, neticede elde edilen ilimler Allah'ı tanımaya vesile oluyorlar. Çünkü zaten ilim maluma tabidir.

Bediüzzaman bunu "Aklın nuru fünün-u medeniye vicdanın ziyası ulum-u diniyedir." diyerek vecizeleştirmiştir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. Ve talebenin himmeti pervaz eder, çift kanatlı olur. Ayrıldığı zaman sadece fen ilmini okuyanlardan hile ve şüphe doğar. Çünkü o insan her şeyi ve varlığı Allah'tan koparır ve tabiata verir. Sadece din ilimlerini okuyanlarda ise taassup meydana gelir. Bu iki grup arasında da devamlı kavga ve gürültü olur.

Üstadın açmak istediği eğitim kurumunun adını medrese olarak vermesi de manidardır. Çünkü toplumda 1000 seneden fazladır ilim adamlarının, en büyük insanların yetiştirildiği yerler bu mahallerdir. Üstad burada tekke, medrese ve mektebi barıştırmaya çalışmıştır. Medreselerin ihmal ettiği fen ilimlerini mekteple, takva ve ahlakı da tekke ile takviye etmeye çalışmıştır.

Bu arada Said Nursi şeyhliğin gereklerini yerine getirmeyenleri de şiddetle tenkit eder. Onların bir kısmını "şeyhliğe özenen çocuk"a benzetir veya kuzu postuna bürünmüş kurt olarak vasıflandırır. Dünyayı elde etmek için ilmini, şeyhliğini kullananlara karşı Bediüzzaman çok şiddetlidir. Ulemanın ilmi geçim vasıtası yapmalarına karşılık o zekât, sadaka gibi yardımların hiç birini almaz. İlimin Allah için olduğunu göstermek maksadıyla yapılan tüm maddi teklifleri geri çevirir.

Bediüzzaman Tahir Paşa'nın konağında seneler boyunca kalmıştır. Çünkü Tahir Paşa validir ve bütün dünyaya açıktır. Başkentte çıkan bütün kitapları, gazeteleri buraya getirtiriyor. Üstad o tarafı, Padişah, Avrupa, siyaset konularını da bu ortamda görüyor. Olayların fotoğrafını çekiyor. Artık kendisinin ideallerini gerçekleştirecek mahal İstanbul'dur.

Burada Abdülhamid de Batılı anlamda okullar açmıştır ama Üstad gibi ilimleri Müslümanlaştıramamıştır. Bu okullardan çıkanlar ya dinsiz ya da dine lâkayt olmuşlardır. Böyle olunca da ulema karşı çıkmış, mektepli medreseli kavgası başlamıştır. Hatta ulemanın bir kısmı bu okulları açtığı için Sultan Abdülhamid'e de düşman olur. Oysa Said Nursi bu konuda da geniş düşünür. Hatta bu konu o kadar önemlidir ki Bediüzzaman'ın daha sonra geliştireceği Risale-i Nur hareketinin, "İlimleri Müslümanlaştırma hareketi" olduğunu söylemek mümkündür. Üstad Hazretleri bu ülke insanına fenlerin nasıl marifetullah olduğunu, felsefenin nasıl hikmet olabileceğini, bunlarla nasıl Allah'a ulaşabileceğini öğreten ilim adamıdır.

Asrımızda büyük ölçüde, insanlar inançlarına karışılmasını istememektedirler. Bu, "Dinde zorlama yoktur" diyerek insanlara Allah'ın da verdiği bir haktır. İnsanlar kölelikten çıkıp bugünkü noktaya kadar gelmişlerdir. İnsanca yaşamak istemektedirler. Bu arada Kapitalizm onları maddeten köleleştirme peşindedir. Said Nursi insanlığın bu devri de aşarak daha insani sistemlere kavuşacağını söyler. Bir anlamda Komünizmin şiddeti, insanları fakirlikte eşit yapması ve devletleri istilası Kapitalizmi de dönüştürmüştür. Artık çalışan insanların da hakları, sosyal imkânları geliştirilmiş, insanca yaşamalarına imkân sağlanmaya başlanılmıştır. Bu gelişmeler insanların idare isteklerini de geliştirmiştir. Fert kendisini bir kralın yönetmesini istememektedir artık. Kendi kendisini idare etmek, kendi yöneticilerini kendisi seçmek istemektedir. Cumhuriyet hükümetleri de "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" demiş, fakat gereğini yapmamış, milli iradeyi yirmi yedi sene yok saymıştır. Üstad, bu cumhuriyetin istibdat manasında bir cumhuriyet olduğunu söylemiştir.

Bediüzzaman öte yandan yüzyılların getirdiği bir gelenek olan Padişahlığın ve saltanatın İslamî olduğu anlayışına da karşı çıkmıştır. Ona göre İslam padişahlığı, saltanatı getirmemiştir. İslam, o kadar müstebit krallıkların, büyük imparatorlukların olduğu bir dönemde seçimi getirmiştir. Hilafet seçim demektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bile yerine bir halife tayin etmemiştir. Oysa ümmeti en iyi idare edebilecek şahsı Peygamberimizden (s.a.v) daha iyi bilebilecek kimse var mıdır? Veya O'nun (s.a.v.) tayin edeceği birine ümmet hayır der miydi? Peygamberimizin (s.a.v.) bu tavrı

saltanat, krallık istememe tavrıdır. İdarecilerin seçimle gelmesinin önünü açmaktır. Yoksa ümmetini bu kadar çok seven ve ümmeti ile bu kadar ilgili olan Peygamber (s.a.v.) de, ümmetinin kendinden sonra idarelerinin seçimle olmasını istemiştir.

Maalesef daha sonra, Hazret-i Muaviye ile bu hilafet saltanata dönüştürülmüş, babadan oğla geçer bir hale getirilmiştir. Emeviler de, Abbasiler de, Selçuklular da, Osmanlılar da hep bu şekilde devam etmiştir. Ancak Said Nursi ısrarla seçim ve meşruti sistemi Asr-ı Saadet'e dayandırarak, onun İslamî olduğunu söylemektedir. Ebubekir Hazretleri ve ondan sonra gelen üç halife İslam'ın istediği gibi seçilen gerçek halifelerdir. Ve onlar da kendilerinden sonra gelecek idarecileri tayin etmemiş, ümmetin seçimine bırakmışlardır.

Bizim kurduğumuz ilk Cumhuriyet bile o dönemlerin çok gerisindedir. Devleti kuran CHP her şeyin de sahibi olarak görmüştür kendisini. Zaten Mustafa Kemal ölünceye kadar ülkeyi tek adam olarak idare etmiştir. Onun her sözü emirdir, kanundur. Seçim sadece gösteriştir. Yoksa milletvekilleri CHP tarafından, yani önce Mustafa Kemal, sonra da İnönü tarafından seçilmişlerdir. Cumhurbaşkanından valilere, kaymakamlara, belediye başkanına kadar tüm idareciler CHP'lilerdir veya sadece CHP'li olanlar o makamlara getirilmişlerdir. Padişahlık İslamî olmadığı gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin getirdiği sistem de başlarda hür ve demokratik, dolayısıyla İslamî olamamıştır. Seçim vardır, ama hür irade, farklı adayların yarışı yoktur. Seçilecek insanlar önceden bellidir. Asr-ı Saadet'teki günlerce tartışılan "halife kim olsun?" hürriyeti pek çok cumhuriyetlerde görülemez.

Öte yandan Hz. Ebubekir halife olmuştur ama hiçbir zaman uygulamada sultan olmamıştır. Keyfine göre hareket etmemiştir. İslam'ın getirdiği Kur'an, sünnet ve icmaya göre hareket etmiştir. Ayrıca en büyük sahabeler yıllarca halifelere yardımcı olmuş, müşavirleri olarak vazife yapmışlardır.

Osmanlı din devleti değildir. Ama dindar insanların hâkim olduğu bir devlettir. Sultanlar genelde dindar insanlardır. Padişahın dinî işleri sorduğu, yapacağı faaliyetlerde fetva alacağı bir şeyhülislam makamı vardır, ama yine de son söz kendisindedir. Bazı şeyhülislamlar padişahın isteklerine karşı gelebilmiş, onlara doğruyu ve yanlışı açık açık söylemişlerse bile genel olarak Osmanlı'da şeyhülislamlar padişahlarla olumlu çalışmışlardır. Bediüzzaman bu noktada dinin siyasete alet edilmesine de karşı çıkar. Din umumun mukaddes malıdır ve bir partinin, bir zümrenin tekelinde olamaz. Hatta Said Nursi dinî kurumların ve yetkililerin siyasi otoriteden ayrı olmasını, maaş ve atamalarında onlara bağlı olmamaları gerektiğini söyler. Özerk olmasını ister. Vakıflar gibi bir takım gelirlerle kendi içinde ilmi prensiplere göre yapılanmasını ister, ta ki siyaset ve istibdat ona ilişmesin. Ancak böyle bir din adamı her türlü otoriteye karşı hakkı, doğruyu söyleyebilir.

Ayrıca bir insanın dinini yaşaması için İslamî bir devletin olması da şart değildir. Hürriyetçi ve serbestiyetçi bir devlet olsun yeter. Biz kendi dinimizi kendimiz yaşayabiliriz. Dinimizi yaşamak, anlamak, anlatmak için siyasilere, otoriteye, devlete ihtiyacımız da yoktur. Osmanlı çok dinli, çok ırklı, çok mezhepli bir topluluktur. Ama hepsini insanca yaşatmıştır. Hiç birine diğerini ezdirmemiş, hatta aralarındaki problemleri devlet eliyle çözmeye çalışmıştır. Her türlü gayrimüslim dininin gereklerini yerine getirebilmiştir. Başkalarının inancına saygı göstermek dinimizin bir gereğidir. Bugün bile daha insanlık bu hoşgörüyü, bu saygı noktasına ulaşamamıştır.

Asr-ı Saadet'te ne saray vardır, ne de şatafat. Halifenin yaşayış itibarıyla halktan farkı yoktur. Hatta koruması bile yoktur. Halifelik bir üstünlük vesilesi değildir. Her şey insan, millet içindir.

Avrupa'da yüzyıllarca din adına zulümler yapılmıştır. Bunun için Avrupalı zulme uğrayınca dinden daha da uzaklaşır. Bizde ise tam tersidir. Zulümler hep siyasi hırs ve otorite adına yapılmıştır. Onun için bizde zulme uğrayanlar dine sığınmışlardır.

Üstad istibdadı şöyle tarif eder:

İstibdat tahakkümdür. Muamele-i keyfiyedir. Yani o idarecinin keyfine kalmıştır, hukuk devleti değildir. Sonra kuvvete istinat ile cebirdir. Zorla istediğini, ordu bürokrasi vs. ile yaptırmaktadır. Sonra bir tek kişinin hükmü söz konusudur. Bir kişi karar verir. Başka kimse değil. Padişah karar verir. Sonra suistimalata gayet müsait bir zemindir. Tek adamın

etrafındaki dalkavuklar, tayin ettiği adamlar her türlü suistimali yapabilirler. Zulmün temeli, esası istibdattır. Orada kanun yoktur, keyfilik vardır. Keyfilik varsa haksızlık ve zulüm vardır.

İstibdat insanîyetin özelliklerini mahveder, köreltir. İnsanı sefalet derelerinin esfeli saflinine tekerlendirir. İstibdat olduğu zaman devlet gücü milletin refahı, saadeti, huzuru için çalışmaz, kendisi güçlenir. Kendisinin zengin hazineleri var, ama toplum sefildir. İstibdat insanı sefalet derelerinin esfeli saflinine atar. İnsanı zillet ve sefalete düşürten istibdattır. İstibdat garazları ve düşmanlıkları kaşır. Bu sebeple de devletliler sırtlarını istibdada dayamak zorunda hissederler. Böylelikle istibdat yaygınlaşır. Haksızlıklar, zulüm yaygınlaşır. Sonuçta Müslüman Müslüman'a düşman olur. Din kardeşine, gücü var diye haksızlık yapar. Toplumsal hayatı zehirler ve her şeye sirayet eder ve zehrini atar.

Bediüzzaman, Mutezile, Cebriye, Mürçiye gibi dalalet fırkalarını doğuranın istibdat olduğunu söyler. Çünkü onlar kendi görüş ve düşüncelerine hakk-ı hayat bulamamışlardır. Hâlbuki bu fikirleri tartışma zemini olsa mesele kalmayacaktır. Bulamayınca bu fikirler gizli mahfillerde filizlenmişler daha zararlı olmuşlar, alttan alttan kendi fikrini topluma yaymaya çalışmışlardır. Buradan ilmi istibdat denilen şey doğmuştur. İlmi istibdat, karşı görüşü dikkate almamak, baskı yaparak "Tek doğru budur" demektir. Hâlbuki dört mezhep imamlarında bu açıklık, rahatlık görülmüştür. Hiçbiri birbirlerini inkâr etmemişlerdir. İmam-ı Azam da, İmam-ı Şafi de, İmam-ı Malik de İmam-ı Hanbelî de birbirlerini inkâr etmemiş, "bu onun görüşü bu da benim görüşüm" demişlerdir. Ehl-i sünnet de bütün bu görüşleri Kur'an'ın geniş caddesi olarak görmüştür.

Allah, insandan daha değerli varlık yaratmamıştır. Onu halife-i arz yapmıştır, muhatabı yapmış, kumandan yapmıştır. Bütün varlıkları da insanın etrafına toplamıştır. Hepsini ona itaat ettirip, hizmet ettirmiştir. Bütün peygamberlerini, kitaplarını da insan için göndermiştir. İnsan o kadar hür ki İslam'da, Allah'ın varlığını kabul edip etmemekte bile serbest bırakılmıştır. Peygamberler insanlığa sadece tebliğ etmiş, asla zorlamamışlardır. Eğer bu tebliğde o peygamberin dediğini kabul ederse mükâfâtı verilecektir. Ancak Allah'ı kabul etmediği zaman cezasını peygamberin eline vermemiştir ve ceza hemen onları imana zorlayacak şekilde gelmemiştir. Yaratıcı iman etmeyene neticelerine katlanma özgürlüğü vermiştir. İslam bu derece insan ve hürriyet eksensidir.

Said Nursi istibdat için, "ehl-i hamiyeti de müstebit yapar" diyor. Ehl-i hamiyet bu baskıları, bu zulmü görür ve buna karşı bir mücadeleye başlar. Ancak çoğu zaman bu mücadeleler organizeli faaliyetler olmadığı için zulüm yayılır. Zulümden zarar görenler arttıkça zayıf halk siner ve karışmamayı tercih eder. İnsanlar mazlumun yanında olmaktan korkarlar. Böylece zulüm yaşamaya devam eder. Yapana "niye yapıyorsun?" denmezse zamanla sıra herkese gelir. Onun için nemelazımcılık istibdatın yadigârıdır. Hürriyet olsa nemelazımcılık olmaz. İnsanlar kendi hürriyetlerine, başkalarının hürriyetlerine, toplumun hürriyetine sahip çıksa cemiyet hayatı daha düzenli, daha rahat olur. Çevreyi kirletene herkes tepki gösterse, sıranın önlerine geçmek isteyene herkes müdahale etse, bir müddet sonra bu tarz olaylar da ortadan kalkar. Bunlar aslında bizim, İslam'ın değerleridir, ancak Batılılar bunları bizden çok daha iyi bir şekilde tatbik ediyorlar. Biz İslam'a olduğu gibi onun ahlakına da lâkayt kalmanın cezasını çekiyoruz. Bu ülkede ihtilalcileri alkışlayanlar olduğu müddetçe istibdattan kurtulmamız mümkün değildir.

Başbakan asılıyor, insanlar kayıtsız kalıyorlar. İstibdat insanları sessiz köleler haline getiriyor. Burada içimizden düşünüp, içimizden tepki göstermek bir işe yaramıyor. Üstadın yaptığı mertçesine, erkeçesine bir duruştur. En zalim hükümdarlara, istibdat rejiminin maşalarına zerre kadar taviz vermemiştir. Ona göre padişah da olsa zulmeden hayduttur. Bediüzzaman hukuku padişahın bile üstünde tutuyor. Divan-ı Harb'de hayatını hiç dikkate almıyor. Ona göre bu hayat zaten Allah yolunda feda edilmek için verilmiştir. Bediüzzaman "Sen de mi şeriat istiyorsun?" sorusuna çok net cevap verir: "Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım, zira şeriat adalet-i mahza ve fazilettir. Yalnız benim istediğim ihtilalcilerin istediği gibi değil. Ben Allah için, yani siyasi bir makama gelmek için veya bir farklı bir düşünce için istemiyorum" diyor. Bediüzzaman onlarca kişinin asıldığı bu zulüm mahkemesinde beraat ediyor. Ama teşekkürü, "Zalimler için yaşasın cehennem" diyerek yapıyor. Mustafa Kemal onu meclise çağırdığı zaman orada ikbal peşinde koşmuyor. Vekillerin dinde lakaytlıklarını görüp onları "abdullah" olmaya ve kulluğun gereklerini yerine getirmeye çağırıyor. Çünkü bu zafer bir nimet-i İlahidir ve ona layık olmak gereklidir. Nimete layık olmak için de o nimetin gerektirdiği kulluğu yapmak şarttır.

Bediüzzaman hakkıyla ibadetini yapmayanın layıkıyla millete hizmet edeceğine inanmıyor. Bizim dinimiz de "En büyük ulema zalim padişahın karşısında doğruları söyleyendir" buyuruyor. Ama bu anlayış bir yerden sonra zaafa uğramıştır.

Belirli gruplar devlete dayanarak müstebit olmuşlardır. İstibdat; annenin, babanın çocuğuna istibdadından tutun, hocanın talebeye, amirin memura istibdadına kadar her yere sirayet etmiştir. Oysa Said Nursi dinimizin bir karıncaya bile bilerek ayak basılmaması gerektiğini ifade eder. Dinimiz kölelerinize bile insanca muamele yapın, yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin, onlara zulüm yapmayın buyuruyor. Taşıyamayacakları yükleri yüklemeyin diyor. Yoksa Allah bunun hesabını sorar. Köle de olsa o insandır. Ayrıca Allah onu köle yaratmamıştır. Güçlüler güçsüzleri her zaman köleleştirmişlerdir. İslam'a göre en faziletli amellerden biri köle azat etmektir. Bediüzzaman'ın yaptığı, Asr-ı Saadet bu asra taşımaktan başka bir şey değildir. O Asr-ı Saadet haricinde, geçmiş hiçbir zaman ve zemini, kendi dönemindeki hiçbir siyasiyi örnek göstermemiştir. Siyasi şartlar aleyhine olunca o hiç susmamış, hep dik durmuş, eserler yazmıştır. Mahkûm olmuş, sürgün olmuş, idamı önemsememiştir. Ona göre hapishaneler Medrese-i Yusufiye'dir. Sürgünse her yer onun vatanıdır. Tüm bu zulümlere rağmen Cenab-ı Hak da Üstadı korumuş kendi eceliyle vefat etmiştir.

Bu noktada Eski Said'in her yaptığı, söylediği doğrudur. Bir terslik bu üç döneminde de yoktur. Said Nursi her zaman ve zeminin şartlarına göre hizmet şeklini belirlemiştir. Bediüzzaman ilk döneminde Münazarat, Sünihat, Hutbe-i Şamiye gibi eserleriyle Müslümanlara yol göstermiş, ferdi ve sosyal hayatlarında onlara bir rehber olmuştur. Osmanlı'nın inkıza uğramaması için yazılan reçeteler doğrudur. Ancak bunların tatbik edilememesi ile devlet yıkılmıştır. Cumhuriyet'ten sonra Üstad Cumhuriyet hükümetini şair-i İslamiye'ye sahip çıkmaya çağırmıştır. Bediüzzaman orada da Medresetüzzehra'dan vazgeçmemiştir. Milletvekillerine teklifini sunmuştur. 200 milletvekilinden 163'ü kabul etmiştir. Ancak Bediüzzaman, mevcut yönetim kadrosunun farklı niyette olduğunu görünce, Van'a çekilir. Van'da siyasi bir faaliyeti olmadığı halde Burdur'a sürülür.

Burada din ve iman meselesinde büyük bir tahrip olacağını sezmiştir. İkinci Said içtima i ve siyasi meseleleri bırakır. Çünkü zaten hem o zaman tek partili siyaset buna izin vermiyor, hem de iman ihtiyacı her meselenin üstüne çıkıyor. Mücadele edenlerin çoğu susturulmuş, bir kısmı da ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Said Nursi bu tahribatın nereden geleceğini görmüştür. Çare olarak da imani esasları takip etmiştir. Evde, okulda, camilerde din öğrenilemez hale gelmiştir. O zaman Üstad öyle bir eser lazım ki mektepsiz- medresesiz, hacısız- hocasız eline geçen imanını kurtarabilsin. Artık dine devlet eliyle saldırı vardır. İftiralar, isnatlar vardır. Din yeni rejime göre çağ dışılıktır, yobazlıktır. Peygambere hakarete varan yazılar vardır. Yeni Said 1950'ye kadar sadece iman konusunda çalışmış, yazdığı risaleleri ile evleri birer mektep haline getirmiştir. Yaptığı mücadeleyi gizli bir şekilde sürdürmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen defalarca mahkemelerde, hapishanelerde kendisine çile çekirilmiştir. Yeni Said döneminde hastalık değişmiş, ilaç da değişmiştir. Tahrip başka, tamiri başkadır. Artık bu dönemde siyaset yoktur. Siyaset dinsizliğe alet edilmiştir. Üstad iki şeye hep karşı çıkmıştır. Dinin siyasete alet edilmesine ve siyasetin dinsizliğe alet edilmesine.

Bu dönemde siyaset dinsizliğe alet edilmiştir. Devlet gücü ile din tahrip edilmiştir. Dindarlar ikinci sınıf vatandaş diye susturulmuşlardır. Üçüncü Said ise artık 1950'den sonraki dönemdir. Burada demokratlar iktidara gelmiştir. Bu dönemde Üstad kendi eserlerini yayınlamıştır. Artık Risaleler gizli ve el yazısı ile çoğaltılmaktan kurtularak matbaalarda basılmışlardır. Bediüzzaman tüm eserlerini hayatta iken Latin harfleriyle neşrettirmiştir. Bu dönemde Said Nursi, Demokratlara, Ahrarlar gözüyle bakar ve onları ehven-i şer olarak destekler. Bediüzzaman ehl-i imandan ve talebelerinden demokratlara oy vermelerini ister. DP'yi destekler. "Halk Partisi kolumuzu kesiyor, Demokratlar parmağımızı kesiyor" diyor. Böylece bu dönemde İslamî gelişmenin önünü açmış olur. Menderes'in on senede açtığı çığırı daha sonra hiç kimse kapatamamıştır. İmam Hatipler açılmış, Kur'an kursları açılmış, ezan asliyetine çevrilmiştir. Dinî eserler neşredilmiştir. Tarikatlar gelişmiştir. Bu hizmetleri artık ihtilaller bile kapatamamıştır. Birinci Said içtimai, sosyal eğitim noktasındaki geri kalmışlığı tespit etmiştir. Milli Mücadelede Cumhuriyet'i desteklemiştir. Ama ikinci Meclisle beraber daha koyu bir istibdat görülmüştür. Hasan Basri Çantay ve Eşref Edip gibi insanlar kitaplarını okutacak adam bulamazlarken, Said Nursi Risaleleri ile okuyan bir nesil yetiştirmiştir. Risaleler okuma alışkanlığını da geliştirmiş, yaygınlaştırmışlardır.

Said Nursi'ye göre istibdatta firavunluk vardır. Güçte menhus bir zevk vardır. Firavun niye firavundur? Firavunu firavun yapan kuvve-i gadabiyenin ifrat derecesidir. Bütün zulümler buradan çıkar. İkincisi, sadece nefsine ve lezzetine takılmasıdır. Artık onun haram helal çizgisi yoktur. Gücü de varsa, bütün o insanların namuslarına o gücüyle tecavüz eder. Firavun'un nefsi var. Nefsinden kaynaklanan gurur ve enaniyeti var. Bunlar Allah'ı inkâr ile birleşince kendi ilahlığını savunuyor. İstibdadı istiyor, çünkü o hâkimiyette ayrı bir menhus lezzet vardır. Gurur, kibir ve enaniyetleri

böylece ortaya çıkar. İnsanlığını kaybeder. Yani şefkat yok, merhamet yok, hak, hukuk, adalet, yoktur. Bu sadist ruh insanlara azap vermekten zevk alır.

Oysa tekrar Allah'a dönecek, hesaba çekileceksek imanımızın kuvvetli olması, imanımızın hayatımızı ahlak, adalet, hukuk, ibadet ile tanzim etmesi gerekir. Bu da takvayı, Allah korkusunu doğurur. İmanlı bir insan değil insana, bir hayvana bile zarar veremez, istibdat yapamaz. Bir çiçeği bile incitemez. İman kuvvetlendikçe şefkat, merhamet artar. Kul hakkı dinimizde en büyük günahlardandır. O malın üzerinde tüyü bitmemiş yetimin hakkı vardır. Said Nursi, Allah korkusunu geliştiriyor. Haşri ispat ediyor. Öldükten sonra dirilmeyi ispat ediyor. Bu benim kardeşim, bu benim devletim, ben bunu nasıl soyarım, bu haramı nasıl işlerim diye soruyor.

Bediüzzaman'a göre asıl olan insandır, halktır. Devlet de, demokrasi de halk için vardır. İnsanın fakirliği, zenginliği, sosyal statüleri önemli değildir. Önemli olan hakkıyla kul olmalarıdır. Zira hakkıyla Allah'a kul olan başkalarına kul olmaz, başkalarının kendisine kulluk yapmasını da istemez.

Mehmet KUTLULAR

Köprü Dergisi